

VERDEDIG DE VESTING!

Speurtocht door Bourtange

GROEP 5-8

Loopplaats Wedde

1568 Tijd van ontdekkers en hervormers

Het échte begin van de Tachtigjarige oorlog

In de vaderlandse geschiedenis wordt de Slag bij Heiligerlee altijd genoemd als het begin van de Tachtigjarige Oorlog. Dat was inderdaad het eerste gevecht tegen de Spaansgezinde verdediging onder leiding van stadhouder graaf Arenberg. Maar de Slag bij Heiligerlee had al een militaire voorgeschiedenis: een maand eerder was graaf Lodewijk met een klein huurlingenleger Westerwolde binnengevallen en had het Huis te Wedde ingenomen. Strikt genomen was de verovering van Wedde dus het eerste wapenfeit van Willem van Oranje op Nederlands grondgebied.

De inval

De inval in Westerwolde was een groot waagstuk, want Oranje had in 1568 weinig geld en ook niet veel steun van andere vorsten. Hij hoopte met de aanval op Groningen en Ommelanden Nederlandse steden te kunnen innemen. Deze konden dan als uitvalsbases

dienen en de militaire acties van de prins financieel steunen. Graaf Lodewijk vertrok met ongeveer 80 man vanuit Emden om via Wymeer Bellingwolde te bereiken, waar hij de Magnuskerk in bezit nam. Van daaruit trok hij naar Wedde, waar hij het Huis te Wedde zonder grote tegenstand wist in te nemen, omdat de drost al was gevlucht. Deze Matthias Orth was drost namens Jean de Ligne, de graaf van Arenberg die niet alleen stadhouder in Groningen was, maar ook de leenheer van Westerwolde.

Het belang van de borg

De inname van de borg van Wedde werd erg belangrijk voor graaf Lodewijk, omdat hij vanuit Wedde een huurlingenleger op poten kon zetten. Eerst was het plan geweest, om de provincie vanuit Emden over de Eems aan te vallen, maar dat werd door Groningen geblokkeerd uit angst voor represailles van Alva, de Spaanse landvoogd van de Nederlanden. De omtrekkende beweging die Lodewijk nu via Westerwolde moest maken, pakte goed uit en vanuit Wedde trok hij naar Appingedam om de Ommelander bestuurders over te halen om financieel bij te dragen zodat hij zijn legertje kon uitbreiden. In de weken na de inval groeide Wedde uit tot de 'loopplaats' van graaf Lodewijk, dat wil zeggen dat Wedde de verzamelpaats werd voor nieuw geworven huursoldaten, voornamelijk uit de Duitse landen. De toestroom van honderden huurlingen naar Wedde betekende een zware belasting voor het dorp en de streek; deze moesten immers voedsel en een slaapplek krijgen.

De tegenaanval

De stadhouder van Groningen, graaf Arenberg, was intussen met circa 2.600 man tot de aanval overgegaan en verdreef Lodewijks troepen uit Appingedam terug richting Wedde. In de buurt van het klooster "Mons Sinai" bij Heiligerlee bracht hij zijn troepen in stelling en bereidde een hinderlaag voor. De onbesuisde aanval van de regeringstroepen onder leiding van Arenberg liep hierdoor uit op een drama: er zouden 1.800 Spaansgezinden zijn gesneuveld, waarvan velen waren omgekomen in het moeras. Ook Arenberg en Adolf, de broer van Willem en Lodewijk "bleven in Friesland in den slag". Van de Staatsgezinden zouden minder dan 40 man zijn gesneuveld.

De afloop

Na deze overwinning probeerde Graaf Lodewijk ruim zes weken lang om de stad Groningen in te nemen, maar zonder resultaat. Acht weken na "Heiligerlee" arriveerde de hertog van Alva persoonlijk in Groningen als hoofd van een groot leger. Lodewijk moest zich hals over kop terugtrekken en vluchtte, weer via Wedde, naar Oost-Friesland waar hij zich bij Jemmingen (nu Jemgum) aan de Eems schrap zette. Daar vond de beruchte "Slag bij Jemmingen" plaats, waarbij Lodewijk en zijn troepen verpletterend werden verslagen. Door naakt over de Eems te zwemmen weet Lodewijk zijn leven te redden. Zo werd de eerste overwinning bij Heiligerlee teniet gedaan, maar Wedde blijft in de herinnering als loopplaats van graaf Lodewijk. Daarmee is Nederland "geboren" in Westerwolde.

Willem van Oranje Hij was diplomaat en raadsman van Filips II de koning van Spanje. Daarna werd hij benoemd tot stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht. Hij kwam in verzet tegen Filips vanwege diens hardhandige bestrijding van ketters, de aanhangers van de Reformatie. Afb: wikipedia.org

Tijdbalk

Jaar

21-4-1568
23-4-1568
24-4-1568
20-5-1568

22-5-1568

24-5-1568

15-7-1568
21-7-1568

Gebeurtenis

Graaf Lodewijk vertrekt vanuit Emden naar Groningen.
Inname van Bellingwolde en de Magnuskerk.
Verovering van het Huis te Wedde.
Einde van het Huis te Wedde als loopplaats voor de troepenwerving van Lodewijk.
Graaf Arenberg zet met regeringsleger achtervolging Staatse troepen in.
Slag bij Heiligerlee; overwinning voor Lodewijk; graaf Adolf en Arenberg sneuvelen.
Alva arriveert met een grote legermacht bij Groningen.
Slag bij Jemmingen; grote nederlaag; Lodewijk ontkomt ternauwernood.

Lodewijk van Nassau

Een jongere broer van Willem van Oranje. Lodewijk was vertrouwensman en secretaris van Willem en later diplomaat en legeraanvoerder. Hij sneuvelde op de Mokerhei, acht jaar na Heiligerlee. Afb: wikipedia.org

Aanvalsroute

Op deze kaart uit 1568 geeft de rode lijn de route aan van het leger van Lodewijk van Nassau. De gele lijn is het Spaanse leger onder de graaf van Arenberg. Afb: beeldbankgroningen.nl

De Magnuskerk

De Magnuskerk in Bellingwolde
Deze kerk werd ernstig beschadigd
door de overstroming van de
Dollard en was bij de inval van
Lodewijk in 1568 nog maar pas
geheel vernieuwd.
Afb: wikipedia.org

Het kasteel te Wedde

Op deze prent van W.J.
Hofdijk uit ca. 1850 verlaat
een legereenheid de borg.
Afb: beeldbank groningen.nl

Arenberg

Jan de Ligne (Jan van Lingen), graaf van Arenberg was stadhouder van Friesland, Overijssel en Groningen voor Spanje. Hij was daardoor ook bevelhebber van het noordelijke regeringsleger.

Afb: rijksmuseum.nl

Graaf Adolf

Adolf van Nassau sneuvelde bij Heiligerlee. Zijn paard sloeg op hol en hij belandde tussen Spaanse soldaten. De plek van het voormalige strijdtoneel heet nu "Tranendal".

Afb: marceltettero.nl

Monument

Bij Heiligerlee is in 1873 een monument opgericht voor Graaf Adolf, ter herdenking van de slag bij Heiligerlee in 1568. Het verbeeldt een stervende Adolf aan de voeten van de Nederlandse maagd. Erachter staat de brullende Nederlandse leeuw, die naar het zuiden kijkt waar de vijand vandaan komt.
Afb: historiek.net

Museum

Midden in Heiligerlee staat het "Museum Slag bij Heiligerlee". Hier worden alle bijzonderheden van 23 mei 1568 verteld en getoond. Je kunt er van april tot en met oktober terecht.
Afb: wikipedia.org

Filmpje:

De slag bij Heiligerlee

1470

1580

Zelf lezen:

Sietze van der Hoek, ed., *Heiligerlee. Strijd in een landschap van glorie en nederlaag* (Uitgeverij Noordboek, 2021).

